

*Н.В. Мова,
науковий керівник – канд. іст. наук, доц. П.О. Добродумов,
Українська академія банківської справи НБУ*

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОЛІТИКИ І МОРАЛІ У ВИБОРЧОМУ ПРОЦЕСІ

Більшість наших співвітчизників-сучасників небезпідставно переконані в тому, що “політика – це брудна справа”. Дійсно, у розстановці політичних сил в Україні складно провести деякий моральний вододіл, по одну сторону якого виявляться чесні і непідкупні, а по іншу – продажні і підступні. Усі трактують політику як мистецтво можливого, що, певною мірою, виправдовує компроміси й угоди. Суб’єкти політичних відносин (партії, громадські організації, політичні лідери) стурбовані лише тим, щоб їхня діяльність не виходила за рамки чинного правового поля, не викликала застосування легітимізованих санкцій.

Зовсім інша річ – мораль, адже відступництво від її норм карається не законом, а совістю і судом громадськості. Моральні норми – це не правила поведінки, це наші внутрішні імперативи, на яких базуються поняття честі, совісті й достоїнства. Якщо будь-яка партія, політичний блок дійсно виступають за проведення чесних виборів, то вони повинні бути послідовними прихильниками принципів прозорої політики.

Слід мати на увазі, що ті, хто отримує владу внаслідок політичної боротьби, стають відповідальними не за благо партії і своє власне, а за загальне благо. А це вже етична проблема, вирішення якої лежить у площині узгодження цілей. На жаль, у наш час політична боротьба часто перетворюється у війну компроматів, а Україні потрібно, напевно, присудити у цій війні пальму першості. У нас прийнято не поширювати на професійних політиків принцип презумпції невинуватості: якщо політика – “брудна справа”, то й ті, хто нею займається, постійно перебувають під підозрою в причетності до брудних справ – фінансових махінацій, незаконного збагачення, зловживання службовим становищем і корупційних діянь.

Проте не секрет, що дуже часто ці підозри виявляються обґрунтованими, і боротьба з корупцією є однією з найбільш важливих і важко виконуваних завдань. Як приклад, можна навести те, наскільки активно протидіяли деякі депутати Верховної Ради прийняттю законопроекту про контроль за прибутками і витратами державних службовців та інших вищих посадових осіб. І хоча законопроект було схвалено у першому читанні, гарантії того, що він буде прийнятий остаточно, немає.

Тим, хто йде в політику, необхідно завжди визначати міру дозволеного в політиці на основі етичної відповідальності за зроблені дії, вчинки, враховуючи їхні наслідки.

З урахуванням цього можна визначити ті дії політичних сил та їхніх лідерів, які за будь-яких обставин не можуть бути морально виправданими.

По-перше, абсолютно неприпустимим є маніпулювання суспільною свідомістю, що знаходить свій вираз у розповсюдженні такого явища як

популізм. Політична дійсність настільки складна і суперечлива, що ввести в оману виборців сьогодні не так уже й складно. Якщо, наприклад, наші правителі, постійно говорячи про стабілізацію економіки, обіцяють підвищення життєвого рівня, але не створюють ефективних стимулів для підприємництва у виробничій сфері; якщо проголошують як пріоритет права людини, але не забезпечують і сотої частки цих прав, – то така політика називається популізмом. Популізм дуже жорстко зв'язаний з розчаруванням людей. Він виникає на “ґрунті” розчарування, розчаруванням знову ж таки закінчується.

Враховуючи, що вибори – це своєрідний “продаж” конкретного політика виборцям, популізм може виступати як специфічна недобросовісна політична реклама, яка затушовує реальну здатність і можливості кандидата в депутати, президенти і т. ін. Як і будь-яка реклама у великому бізнесі, популізм пов'язаний з роздаванням обіцянок, пільг, нагород тощо.

По-друге, ще одним аморальним явищем, яке спостерігається під час виборчих кампаній, – це перевірка терпіння народу порожніми обіцянками, що по суті є не що інше як зловживання довірою людей. Не випадково, в ході численних соціологічних опитувань значна частина населення на запитання: “кому ви довіряєте більше – Президенту, прем'єру, парламенту і т. д.?” відповідає: “Нікому”.

По-третє, серйозною моральною проблемою української дійсності є політичне ренегатство, завдяки якому в Україні політика поступово перетворюється у бізнес. У зв'язку з цим депутатам Верховної Ради України слід було б запозичити зарубіжний досвід визначення винагороди парламентарів, яка, як правило, значно менше ніж оклади членів уряду.

А спостерігаючи розкіш наших парламентарів, прагнення діючих депутатів будь-що залишитись у парламентських кріслах, а інших – будь-якою ціною потрапити в ці крісла, мимоволі доходиш висновку, що більшість намагається стати депутатами заради пільг і матеріально-фінансового благополуччя.

По-четверте, особливо небезпечною є професійна некомпетентність політика. Адже ефективність влади значною мірою залежить від професіоналізму тих, хто взяв на себе обов'язки і відповідальність за прийняття рішень. Справа в тому, що будь-який політик, який прагне влади і всерйоз веде мову про програму подолання кризи, просто зобов'язаний у цій програмі дати, по-перше, ситуаційний аналіз; по-друге, визначити цілі, які, на його думку, є бажаними для суспільства і враховують існуючу розстановку сил; і, нарешті, по-третє, чітко вказати засоби, використовуючи які можна поставлені цілі реально здійснити; визначити етапи, описати “соціальні технології”, відверто сказати про неминучі витрати, їх масштаби, а також про те, кому доведеться взяти на себе ці витрати.

Але якщо такі три елементи відсутні, то ми маємо всі підстави констатувати, що мова йде не про політичну програму, а про чергову політичну міфологію, і в цьому випадку для нас немає значення, яка це міфологія – “консервативна” чи “прогресивна”.

Але, якщо уважно придивитись до політичного життя в Україні, то можна помітити, який нігілізм сформувався у професійній політиці: це, напевно, єдина сфера, де всі можуть все. У результаті реальна загроза українській незалежності виходить насамперед від нецтва, непрофесіоналізму лідерів, які формують специфічну українську еліту.

По-п'яте, аморальним є будь-яке зловживання владою, спектр якого надзвичайно широкий – від особистого збагачення шляхом пограбування народу і використання сумнозвісного адміністративного ресурсу.

Стан суспільної моралі в Україні турбує сьогодні педагогів і вихователів, представників церкви, але не політиків, що борються за владу, і не тих, хто зайнятий “первинним накопиченням капіталу”, за визначенням пов'язаним із нехтуванням моральними нормами. Внаслідок такого “розподілу функцій” в суспільстві відбуваються безповоротні процеси. І коли влада вже здобута, деякий капітал вже накопичений і хотілося б стабільності в суспільстві, дотримання всіма його членами хоч би елементарних етичних норм, стан суспільної моралі провокує перерозподіл і влади, і капіталу найбільш дикими, нецивілізованими способами.

Безмежної свободи в жодній країні немає й бути не може. Певні заборони правового і морально-етичного характеру в будь-якому суспільстві є обов'язковими. Інакше всюдозволеність неминуче привела б суспільство до анархії і хаосу. Зрозуміло, що моральність неможливо покращити одними законами. Проте зміцнення законності і підвищення правосвідомості політичної еліти і громадян може значною мірою сприяти покращенню морального-політичного клімату в країні.

Список літератури

1. Конституція України. – К., 1996.
2. Гавриленко І., Литвин А. Вибори як суспільно-історична ситуація: теоретичні моделі виборчого процесу // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 3.
3. Геслі В. Чинники впливу на голосування українських виборців // Політична думка. – 2000. – № 3.

Мова, Н.В. Співвідношення політики і моралі у виробничому процесі [Текст] / Н.В. Мова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: погляд у майбутнє: зб. тез доповідей за матеріалами Восьмої науково-практичної конференції студентів (18-22 квітня 2005 р.) та Дев'ятої науково-практичної конференції студентів (27 квітня 2006 р.). – Суми: УАБС НБУ, 2006. - С. 153-156.